

Приносни елементи за науката и практиката от дейността на гл.ас.д-р Димитър Георгиев Гаджев

Според научните публикации и докторската дисертация на гл.ас.д-р Димитър Гаджев, приносите му за селскостопанската наука и практика могат да се разделят на няколко групи.

- Генетика и селекция в говедовъдството;
- Някои аспекти при храненето на преживните животни;
- Качество и състав на млечни продукти от овче и краве мляко;
- Публикувани материали в помощ на земеделската практика (брошури, селекционна програма и наръчник);
- Методична помощ относно хранене и селекция, оказвана на фермери, чрез сключени договори;

Първата група включва подробно описание и изследване на продуктивните и стопански качества на Българското родопско говедо за един голям период от време, 1964-2004. Този период съвпада с използването на основната порода подобрителка – Джерсея, с целенасочения породообразователен процес, завършил с признаването а породата и с първите години от развитието и усъвършенстването ѝ.

Със защитата и публикуването на докторската дисертация „Състояние и насоки на селекцията на Българското родопско говедо“ (2005) бе запълнена една голяма информационна празнина относно методите на работа при създаването на породата, биологичните и стопански качества, генеалогичната структура, линейната структура, възможности за използване на основни бици в породата и насоки на селекцията при Българското родопско говедо.

Тази информация би помогнала на селекционери - говедовъди, занимаващи се с създаване на нови породи и високо продуктивни линии, чрез сложно възпроизводително кръстосване и други методи на селекция.

Въз основа на направените изводи в дисертацията, приоритетни в работата с породата Българското родопско говедо да бъдат, удължаването на лактацията и увеличаването на съдържанието на протеин в млякото, достигане на 150 kg млечно масло, 270 kg млечно масло+млечен протеин и маслено протеиново съотношение 1:0,8-0,9.

Изчислените ниски до средни стойности на генетичното разнообразие по основните признаци на селекцията показват, че в породата трябва да се провежда основно отбор по генотип, като ефективна ще бъде и фамилната селекция.

Установени са стойностите на фенотипните, генетичните и негенетичните корелации, както следва:

- Между признаците, характеризиращи млечната продуктивност за първо лактация.

- Между възрастта на първо отелване и млечната продуктивност за първа лактация.
- Между продължителността на периода между първа и втора лактация и средния междуотелен период за пожизнено използване и показателите, характеризиращи млечната продуктивност за първа лактация.
- Между показателите, характеризиращи пожизненото използване.
- Между показателите, характеризиращи млечната продуктивност за първа лактация и пожизненото използване.

От гореспоменатото е направен извода, *че като цяло корелациите между признаците са благоприятни за намаляване на броя на селекционните признаци, с което ще се постигне по-висока ефективност при селекцията.*

С дисертационния труд се доказва, че БРГ е раннозряла порода, като с напредване на възрастта междуотелния период нараства.

Съществен принос за селекцията е факта, че относителната млечност на първотелките за нормална лактация е 804 кг, а приравнено към базисна масленост (3.6%) е 1139 кг., което е съпоставимо с най-високопродуктивните породи в света.

Доказахме, че пожизнената лактация при БРГ е с висока устойчивост, а лактационната крива е със слаба динамика.

Доказано е освен това, че при БРГ, отглеждано в планински условия, най-благоприятно по отношение на млечната продуктивност е отелването през есента, от септември до ноември, а най-неблагоприятно е отелването през лятото, от май до август, като годината на отелване оказва силно влияние върху всички признаци, характеризиращи млечната продуктивност, репродуктивната способност и пожизненото използване на кравите.

Направен е основен извод, че е налице възможност БРГ да се подобрява чрез чистопородно развъждане, като се води селекция за изравняване на породата по комплексни показатели, при същевременно съхраняване на високо вътрепородно разнообразие по съставящите ги компоненти.

В тази насока линейното развъждане е мощен генератор на вътрепородна изменчивост.

Освен това е доказан най-подходящия момент за първо заплождане на юниците, тъй като много стопани избързват в това отношение и заплождат на 10-12 месечна възраст, в следствие на което животните изостават в растежа си (респективно развитието на вимето) и в последствие са с по-ниска млечна продуктивност. Юниците от БРГ трябва да се заплождат най-рано на 15-16 месечна възраст и достигана на живо тегло 220-240 кг.

Най-съществен принос в научно – практическо отношение бе производството на бичета за разплод, преценката им по произход и продажбата им на кметства и общини за развитие на породата. В това отношение за периода 1990-2000 г. бяха продавани около 10 бичета годишно.

Отделно от това за доотглеждане в СИО – Сливен, бяха превеждани най-добрите по произход и екстериор за получаване на материал за изкуствено осеменяване.

Освен в дисертационния труд, насоки за развитието на породата са дадени и в селекционната програма за развъждане. В нея е формулирана основната цел на селекцията на Българското родопско говедо „повишаване на ефективността на отглеждането чрез подобряване на основните продуктивни признаци, съобразно с националните и световни тенденции при съхраняване на ценните биологични качества на породата – добра адаптивна способност, висока плодовитост, жизнеспособност и дълголетие.”

Изхождайки от биологичните особености на породата, националните потребности, световните тенденции в млечното говедовъдство, интересите на производителите, предпочитанията на потребителите и интересите на преработвателите, количеството на млечния протеин се определя като основен селекционен признак при Българското родопско говедо.

Паралелно с това е необходимо да се запази достигнатото ниво на мастните вещества в млякото.

С развъдната програма се определя развъдната и генеалогична структура на породата, с които трябва да се съобразяват селекционерите на породата.

В програмата са формулирани методите за оценка на развъдната стойност и основният метод на развъждане на БРГ- чистопородното развъждане.

Описани са етапите на отбора на основните категории родители с най-голям принос за генетичното подобряване на породата, а именно бащите, майките на биците и бащите на кравите.

Засегнати са и някои аспекти от храненето на преживните животни като:

- заместване на част от концентриран фураж със сух спиртоварен остатък, с доказана икономическа ефективност;

- доказано е влиянието на витаминно-минерален премикс върху млечността и качество на овче мляко от Западностаропланинската порода, отглеждана в условията на мултиелементен дефицит;

- доказана е икономическата ефективност от изхранване на сено от обработена ливадна тимотейка с карбамид върху продуктивността на крави от БРГ.

Приносите,засягащи получаването на млечни продукти,съдържащи антиканцерогенни съставки се отнасят до:

1.Установяване на промените в мастнокиселинният профил и съдържанието на биологично активни субстанции с антиканцерогенен ефект в овчето и кравето мляко.

2.Отчитане влиянието на геохимичните особености на високопланинските пасища в района на Средните Родопи върху мастно киселинния състав и съдържанието на антиканцерогенни вещества в овче мляко от Каракачанската порода.

3.Установяване на транс-мастни киселини,биологично активни и антиканцерогенни вещества в краве прясно и кисело мляко,в краве сирене и масло.

Публикуваните през периода 2000-2017г. брошури за примерни модулни стопанства,селекционна програма за развъждане на БРГ,наръчник „Млечно говедовъдство” -Част трета,са принос за селскостопанската практика.

Съществен принос от научните трудове е и методичната помощ,относно храненето,отглеждането и селекцията на животни от БРГ,оказвана на фермери,чрез сключени безвъзмездни договори за това.